

Møde i Nationalparkrådet den 11. oktober 2022

Endeligt referat

udsendt 27.10.2022

Mødetid:	Torsdag den 11. oktober 2022 kl. 17:00 – 20:30
Mødested:	Klægager, Østerende 13, 6261 Bredebro
Deltagere:	Medlemmer af Nationalparkrådet for Nationalpark Vadehavet, samt sekretariatet – afbud fra Peter Saabye Simonsen og Xenia Salomonsen
Mødeleder:	Anne Marie Ludvigsen, formand for rådet
Referent:	Alette Houman Dyhrfjeld

Museerne i Vadehavsområdet, formand	Anne Marie Ludvigsen	
Vadehavets Bådclubber, næstformand	Steffen Steffensen	
Danmarks Fiskeriforening	Pau Schramm	Afbud
Dansk Botanisk Forening	Søren Vinding	
Destination Sønderjylland	Karsten Justesen	Afbud
Aarhus Universitet, Bioscience	Thomas Bregnballe	
Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse	Mads Møller Jepsen	Afbud
GEUS	Merete Binderup	
LAG Fanø/Varde	Gitte Bang	Skype
LAG Tønder/Haderslev	Johanne Marie Ludvigsen	Afbud
FLAG	Ole Jakobsen	
Lokalarkiverne	Birgitte Thomsen	
Marsken omkring Sneum Å	Birgit Hansen	Afbud
Region Syddanmark	Poul Erik Jensen	
Det Rådgivende Udvalg for Tøndermarsken	Jens Møller	
Det Rådgivende Udvalg for Vadehavet	Lasse H Schousboe	Afbud
Business Esbjerg	Troels Larsen	
Vadehavets Formidlerforum	Klaus Melbye	Afbud
Vadehavskunsterne	Elin Grønning	
Skallingen, Ho og Oksbøl	Anne Marie Slaikjær	
Varde Ådal	Hans Julius Jakobsen	
Marbækområdet	Carsten Mathiesen	Afbud
Fanø	Ole Mouritzen	
Fanø	Karen Boel Madsen	Afbud
Ribemarsken	Kent Rygaard	
Ribemarsken	Jens Lorenzen	
Mandø	Poul Erik Fredskild	
Rømø	Chritiane Terhart	
Rømø	Henrik Manø Stenrøjl Kristensen	Afbud
Tøndermarsken	Kurt Schmidt	
Tøndermarsken	Anette Liljensøe	

Dagsorden pkt.:	1. Velkomst og godkendelse af dagsorden – Beslutningspunkt (5 min.)
Motivering:	Anne Marie Ludvigsen byder velkommen og dagsordenen godkendes.
Referat:	Anne Marie Ludvigsen bød velkommen og orienterede om afbud. Hun spurgte om dagsordenen kunne godkendes, dette bekræftede rådet.
Beslutning:	• Dagsordenen blev godkendt.

Dagsorden pkt.:	2. Meddelelser – Orienteringspunkt (50 min.)
Motivering:	Meddelelser fra formanden, bestyrelsesrepræsentanter, udvalgsrepræsentanter og sekretariatet. • Nyt fra formanden• Orientering fra bestyrelsen v/Karen Boel Madsen og Ole Mouritzen• Nyt fra Wadden Sea Forum v/Christiane Terhart• Nyt fra Partnerudvalget v/Johanne Ludvigsen• Nyt fra Græsningsforeningen v/Søren Vinding• Nyt fra Skibet v/Steffen Steffensen• Nyt fra Kulturudvalget v/Ole Jakobsen og Anne Marie Ludvigsen• Nyt fra Naturudvalget v/Søren Vinding• Nyt fra Forskningsudvalget v/Xenia Salomonsen• Nyt fra Sekretariatet herunder status for projekter og nyt informationsmateriale
Bilag:	2.1 Ledelsesorientering august 2022 2.2 Referat af bestyrelsesmødet den 15. september 2022
Referat:	• Nyt fra formanden Anne Marie Ludvigsen kunne orientere om, at der er kommet flere velkomststeder i Nationalpark Vadehavet, blandt andet på Fanø, Skallingen og ved Kammerslusen. Hun opfordrede rådets medlemmer til at besøge stederne, som binder området sammen. På de enkelte velkomststeder peges der ud til de øvrige velkomststeder i nationalparken.• Orientering fra bestyrelsen v/Ole Mouritzen Da Karen Boel Madsen ikke deltog og Ole Mouritzen ikke havde deltaget i det sidste bestyrelsesmøde, henviste han til referatet fra bestyrelsesmødet. Der var ingen spørgsmål til referatet.• Nyt fra Wadden Sea Forum v/Christiane Terhart Christiane Terhart havde været forhindret i at deltage i Wadden Sea Forum mødet i september, og da der ikke forelå et referat, kunne hun ikke orientere. Christiane Terhart sender referatet til sekretariatet, som sender dette videre til rådet.• Nyt fra Partnerudvalget v/Jens L Hansen Da Johanne Ludvigsen havde meldt afbud til mødet, orienterede Jens L Hansen.

Der har for 14 dage siden været afholdt grundkursus for nye partnere. Vadehavsskolen har valgt at uddanne alle elever til vadehavsagenter, hvorfor de også har søgt om at blive nationalparkpartnere. Jens L Hansen nævnede de nye partnere:

Esbjerg Bryghus, Rindby Forsamlingshus, Sportspark Blåvandshuk, Højer Efterskole, TotalEnergies (Esbjerg), SæbeRiget (Ho), Is'N'kram (Højer), Marskdestilleriet (Rørkær – snart Rømø), Egebæk-Hviding Skole, Norlyk Destilleri (Tønder) og Gammelgaard Multiservice (Skærbæk).

TotalEnergies giver deres medarbejdere fri med løn, til at yde en indsats for naturen og området.

Siden Bettina Munch stoppede, har partnerprogrammet ligget lidt stille, men den 1. december får vi en ny medarbejder, Søren Christensen, som skal tage sig af partnerprogrammet og bæredygtige udviklingsaktiviteter.

Der er verdensarvspartnerkursus den sidste uge i oktober med 40 tilmeldte. Partnerne bakker loyalt op om kurserne. Der skal undervises i fugle, økologi og biodiversitet af John Frikke og Jørgen Baungaard Hansen.

Selvom der har været partnere der er trådt ud af partnerskabet, er der kommet nye til, så vi har fortsat 240 partnere.

- Nyt fra Græsningsforeningen v/Søren Vinding

Søren Vinding orienterede om, at der har været møde med Esbjerg Kommune om projekter i deres kommune, der er skrevet artikler om græsning og der skal være møde med Danmarks Økologiske Jordbrugsfond om landbrug i marsken. Varde Kommune udvider fortsat med projekter i deres område.

På Fanø er der meget afgræsning i klitterne, de landmænd der har dyr her, er dog ikke med i græsningsforeningen endnu. Nofence er udvidet og er blevet meget stort, det dækker nu små 200 hektar.

- Nyt fra Skibet v/Steffen Steffensen

Skibet ligger nu ved Kammerslusen, hvor der er kommet nye flydebroer. "Vadehavets" vinterplads i Ribe er sagt op, da skibet ikke længere kan komme ind til Ribe, på grund af kranen.

Siden sidste rådsmøde har skibet med sejlet med Vadehavets Formidler Forum og Københavns Universitet i juni. Københavns Universitet tog i den forbindelse vandprøver. Skibet har deltaget i Sønderhodag i juli med 336 besøgende, var på Rømø i forbindelse med HM Dronning Margrethes besøg i august, her var 125 besøgende ombord og Tønningård Naturcenter formidlede på Rømø havn sammen med de frivillige og Jens L Hansen. Skibet har deltaget i Varde Å Dag ved Janderup i august med 5-600 besøgende. Herudover har skibet sejlet med Ribe Katedralskole i september 1 sejldag, 2 ture. I september var skibet endvidere i Hvide Sande for at blive malet.

Der var planlagt en sejlads med vinder af Østersåbningskonkurrence 1. oktober, den blev desværre aflyst grundet vejret. I oktober skulle skibet have sejlet med skoleelever over tre dage. Det blev grundet vejret kun til en sejlads, en dag med undervisning uden sejlads og en aflyst sejlads.

	Der er repareret en del på skibet og er blevet vedligeholdt. Steffen Steffensen havde søgt om Norlys-midler til udstyr til vores skoleforløb "Plast i Vadehavet". Norlys var vendt positivt tilbage og skibet har nu eget udstyr til prøvetagning og undersøgelser. Der er sæsonafslutning 20. oktober, hvor der evalueres på året, men rekruttering af frivillige skal også drøftes. Der mangler især skibsførere. Desværre passer tidevandet ikke så godt med undervisningsdage i 2023. Alternativt må vi sejle ud med skoleklasser fra Esbjerg. Jens Lorenzen spurgte til de mange reparationer, Steffen Steffensen forklarede, at der er slidtage på et skib, hvilket er forventeligt. Blandt andet må vi ikke selv male og servicere udstyret. Steffen Steffensen kunne fortælle, at Johanne Dan, som er et museumsskib som ikke sejler, koster 80-100.000 kr.- om året at have liggende stille. Søren Vinding fortalte, at Oluf Stenrøjl, som tidligere har siddet i rådet, havde været bekymret for vedligeholdelsesudgifterne. Marianne Thorlund Tølbøll tilbød at beskrive skibets økonomi under punkt 4. • Nyt fra Kulturudvalget v/Ole Jakobsen og Anne Marie Ludvigsen Ole Jakobsen fortalte, at skrabe julekalenderen med 24 numre netop var kommet i butikkerne. I forbindelse med revyen var der 25 numre – de havde altså et nummer mere. Skuespillerne havde været rigtig dygtige. Anne Husum Marboe fortalte, at revyen var blevet filmet og måske kan hun fremvise den til fællesmødet i december. Revyen var blevet spillet for 450 elever, hvilket var en betingelse for bidrag fra de fire vadehavskommuner. Herudover blev der spillet for betalende tilskuere i alle fire kommuner, her havde der været 240 tilskuere i alt. Skuespillerne havde evalueret med Anne Husum Marboe og de har nydt at få undervisning af Anne Marie Ludvigsen og Marco Brodde for at få indblik i Vadehavet. De har haft en rigtig lærerig oplevelse og de gør det gerne igen. Jens L Hansen fortalte, at revyfolkene også var på Tønder Festival og optræde med 3-4 numre 2 dage. Revyen er blevet taget godt imod alle steder og det har været en positiv oplevelse for alle parter. Der er møde i kulturudvalget inden længe, hvor de skal drøfte næste projekt – fortællinger. Udvalget vender tilbage, da de vil spørge rådet om hjælp til projektet. • Nyt fra Naturudvalget v/Søren Vinding Udvalget har kommenteret på forvaltningsplanen for Natura2000 området. Kommentaren var godtaget af bestyrelsen, men da et enkelt medlem, grundet sit bagland, ikke kunne være med, blev kommentaren ikke sendt. John Frikke forklarede, at rigtig mange emner drøftes i bestyrelsen, men da der skal være konsensus for at bestyrelsens udtaler sig, bliver sagerne drøftet og så er det op til medlemmernes bagland at gå videre med emnerne. Udvalget ser på hvor man bedst bruger naturmidlerne og der er flere projekter i gang. Der har været afholdt en snæbelworkshop for at af-dække hvad man ved om snæblen. Kongeåprojektet er gået lidt i stå.

	Der arbejdes med havturisme, herunder anbefalet afstand til sæler. Resultatet af dette projekt sendes til bestyrelse og råd. Engfugleprojektet kører rigtig fint. På sidste møde havde de talt om udvidelsen af Esbjerg Havn. Havnen skal udbygges, da den er blevet NATO havn. Havnen ligger ikke helt i nationalparken, men man nærmer sig grænsen. Der er en del kystbyggeri på Fanø og Rømø og i områder der grænser op til nationalparken, hvilket bekymrer udvalget. Ole Mouritzen forklarede, at Nationalpark Vadehavet ikke er en myndighed, og spurgte hvorfor naturudvalget beskæftiger sig med kystbyggeri. Søren Vinding sagde, at med flere hoteller, vil området blive påvirket af de mange gæster. Merete Binderup forstod ikke, hvorfor man må bygge så tæt på kysten. Søren Vinding forklarede, at der er regler, men at det er set, at man giver dispensationer, selvom bygningerne kunne ligge andre steder. • Nyt fra Forskningsudvalget v/Anne Husum Marboe. Forskningsudvalget er blevet udvidet med et medlem fra bestyrelsen, Inger Jensen. Anne-Mette Hjalager har siddet i udvalget i 8 år og har repræsenteret samfundsvidenskaben. Da Anne-Mette Hjalager træder ud, skal der udpeges et nyt medlem. Testcenter for havvindmøller er også drøftet, og udvalget er meget bekymret for de udpegede områder, da de har enorm naturværdi, de er sårbare og afhængige af hydrologi. Det er udvalgets vurdering, at udpegningen beror på manglende viden om de store konsekvenser det kan få for området. Forskningsdagen er fastlagt til 24. februar 2023 og der sendes opfordring ud til indlægsholdere i oktober. Thomas Bregnballe orienterede om Center for Vadehavsforskning. Tanken er, at de skal arbejde sammen med nationalparkens forskningsudvalg og de centret arbejder på at tilvejebringe midler, blandt andet i samarbejde med Holland, hvor de ser på bunddyr i Vadehavet, som har stor betydning for fødekæderne. Centret vil lave mere præcise tællinger af ynglefugle ved hjælp af droner. Håbet var, at staten ville finde midler til en stor trilateral pulje, så de kunne få viden om effekten af stigende havspejl. Dog har Miljøstyrelsen ikke fundet midlerne. Der søges andre midler og der skal være en workshop, hvor man kan ud-tænke tværfaglige projekter. Det tager tid at opbygge viden og kapacitet.• Nyt fra Sekretariatet herunder status for projekter og nyt informationsmateriale Der blev henvist til ledelsesorienteringen og opfordret til at stille spørgsmål. Der var ingen spørgsmål til ledelsesorienteringen.

Dagsorden pkt.:	3. Testvindmøller i Nationalpark Vadehavet – Orienteringspunkt (20 min.)
Motivering:	Regeringen har fremlagt forslag til fem områder, der skal udpeges til testområder for op til 450 meter høje landbaserede vindmøller. Flere af disse mulige områder ligger i eller ved Vadehavets nationalpark og verdensarv. Sagen har skabt diskussion og vakt modstand hos folketingspolitikere valgt i Vadehavsom-

	rådet (bl.a. Eva Kjer Hansen, Ulla Tørnæs, Anders Kronborg), hos lokale politikere og borgere samt forskellige organisationer. Nationalpark Vadehavets sekretariat har modtaget telefonisk henvendelse og formand Janne Liburd skriftlig henvendelse, hvor der rejses bekymring og tillige efterlyses, at Nationalpark Vadehavet kommer på banen med sin holdning til vindmøllerne. Bestyrelsen har drøftet emnet og besluttet at Nationalpark Vadehavet skal formulere og udtrykke sin holdning til placeringen af møllerne i og ved Nationalpark Vadehavet og rådet vil få forevist pressemeddelelsen.
Referat:	Anne Marie Ludvigsen gik ud fra, at rådet havde fulgt med i dagspressen, hvor blandt andet Janne Liburd har haft et indlæg om vindmøllerne. Der skal udpeges tre områder til test, herunder i Nationalpark Vadehavet, som ikke er blevet kontaktet i forbindelse med screeningen. Nationalparken er orienteret via Esbjerg og Tønder Kommuner, hvilket hun fandt tankevækkende. Tønder og Esbjerg Kommuner har sendt deres svar til ministeriet, forud for den høringsfase der kommer som det næste. Der er mange argumenter for, at møllerne ikke skal stå i nationalparken. Dels bliver verdensarvsudpegningen truet, tilliden fra lokalbefolkningen bliver påvirket, området er Danmarks vigtigste bidrag til verdens natur ifølge naturkanonen, området er nationalpark og det mangeårige arbejde der går forud i forhold til natur og kultur føles spildt. Rigtig mange projekter har fået midler grundet udpegningerne i området. Anne Marie Ludvigsen opfordrede rådets medlemmer til at gøre opmærksom på problematikken med testvindmøller i et værdifuldt og sårbart område og "lave larm". Mange kender ikke konsekvenserne af at testvindmøllerne. Anne Marie Slaikjær havde fået lov til at bidrage til Esbjerg Kommunes svar, til den faglige screening. En konsekvens af testvindmøllerne er blandt andet massiv transport i området. Christiane Terhart spurgte om vi kan blive frataget vores status som UNESCO Verdensarv. Det bekræftede Anne Marie Ludvigsen. Christiane Terhart sagde, at det har rigtig mange konsekvenser, ikke kun i forhold til naturen, men også i forhold til turisme. Jens Lorenzen påpegede at screeningen er fortaget på vindmøllebranchens vilkår. Det næste bliver, at man skal tage stilling til, om man kan have så store vindmøller i nærheden af naturen og kulturen i området. Alle siger, at de ikke vil have det i deres område, men han undrede sig over, at så bredt et flertal i regeringen står bag forslaget. Søren Vinding sagde, at man rent teknisk skal gennem en VVM-procedure. Der kommer en høring på sigt og inden det en idehøring. Jens Lorenzen var ikke i tvivl om hvorvidt proceduren bliver fulgt, problemet er, om man vil lytte til høringssvarene eller om vindmøllelobbyen er så stærk, at man ikke bliver hørt. Anne Husum Marboe forklarede, at UNESCO ikke er en myndighed, men de kan tage vores status som verdensarv fra os. Vi er ikke alene om at have ønske om hjælp fra UNESCO i Vadehavet. Tyskland og Holland forsøger blandt andet at slippe af med russisk gas. UNESCO har derfor bedt om en samlet plan for de tre lande, som beskriver hvordan det ser ud, når man lægger alle belastninger sammen. Situationen for Verdensarv Vadehavet er lidt mere alvorlig end Danmarks testvindmøllecenter.

	Ole Mouritzen sagde, at vi skulle passe på med at skyde for meget på vindmølleproducenterne, for vindmøllerne skal stå et sted. Vi skal bare være enige om hvor. John Frikke mente, at Vadehavet har flere argumenter for, at de ikke skal være ved Vadehavet, end andre mulige områder. Jens Møller spurgte, om man kan tage kontakt til kommunalbestyrelserne så man får meldt samlet og klart ud. Anne Marie Ludvigsen orienterede om, at bestyrelsen har sendt et brev til Indenrigs- og boligminister Christian Rabjerg Madsen og udsendt en pressemeddelelse. Screeningen afsluttes i fjerde kvartal i 2022 og herefter kommer der en høringsfase. Hun opfordrede rådet til at være opmærksomme og følge sagen. Poul Erik Fredskild gjorde opmærksom på, at det er bedre at bremse det nu, frem for senere. Det bakkede Ole Mouritzen op om og opfordrede til, at man tog fat i lokalpolitikkerne, nu hvor der er folketingsvalg. Anne Marie Ludvigsen ville undersøge hvor meget materiale sekretariatet har mulighed for at sende til rådet. Troels Larsen sendte under mødet links til de aftaler der danner ramme for testcentrene: 20/6 2022: https://im.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2022/jun/maalrettet-screening-for-et-tredje-testcenter-for-vindmoeller 1/9 2022: https://im.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2022/sep/screening-af-mindre-omraader-for-et-tredje-testcenter-for-vind-moeller Jens L Hansen forklarede, at sekretariatet har kontaktet DR. Janne Liburds indlæg kommer i Altinget. Politikens miljøjournalist arbejder med sagen og vi har været i JV. Pressemeddelelsen, som blev sendt 6. oktober, blev sendt til bestyrelse og råd efter mødet. Birgitte Thomsen opfordrede til at man truer med at trække sig som verdensarvssted og sige, at det er for pinligt at være verdensarv og nationalpark med sådanne møller i området. Jens Møller foreslog, at man sætter tal på hvad man har ofret på området – en investering man vil miste ved at få vindmøller i området. Anne Marie Ludvigsen påpegede, at lokalbefolkningen skal være opmærksomme på, at UNESCO verdensarv og nationalparken er en løftestang for området. Thomas Bregnballe fortalte, at møllerne bliver meget høje og måske skal man visualisere, hvor langt væk man kan se møllerne. Det vil få mange til at få øjnene op, for hvor langt væk man kan se møllerne, som er 200 meter højere end storebæltspylonerne. Anne Marie Ludvigsen opfordrede rådet til at dele materiale med hinanden.

Dagsorden pkt.:	4. Indlæg om økonomi og opgaver i nærmeste fremtid – Orienteringspunkt (20 min.)
Motivering:	Der vil under punktet kort blive orienteret om budget 2023-2026, den forestående evaluering, udpegning af ny bestyrelse, samt det kommende arbejde med nationalparkplan 2025-2030. Emnerne vil blive drøftet med bestyrelsen på fællesmødet i december.

Bilag:	4.1 Budget 2023-2026 4.2 Procesbeskrivelse for evaluering og plan 4.3 Tidsplan for evaluering af nationalparkplan 2019-2024 4.4 Tidsplan for nationalparkplan 2025-2030
Referat:	Marianne Thorlund Tølbøll orienterede om økonomi. Vi står over for en reduktion på finansloven fra 2023. Bevillingen er faldet til 8,2 millioner. ”Velkommen til Nationalpark Vadehavet” trækker en stor del af indtægtssiden. Vores planperiode er ved at løbe ud. Der skal laves ny plan og indtægtssiden bliver mindre, da fondsmidlerne løber ud. I øjeblikket ligger der en Interreg ansøgning, som vi afventer svar på. Denne fremgår ikke af budgettet, da vi ikke tager midler med i budgettet, som vi ikke har fået tilsagn om. Der er afsat timer til at søge midler hjem til flere indsatsområder, herunder natur, kultur og trilateralt vadehavssamarbejde. Vi har et omsætningstal på 21,5 mio. i 2023, hvilket giver et underskud på 5 mio., men det dækkes planmæssigt af vores opsparing, og vedrører primært ”Velkommen til Nationalpark Vadehavet”. Der vil komme et underskud i 2024, da der ligeledes afsættes midler til evaluering af den tidligere plan og arbejdet med den nye plan. De efterfølgende år vil vi komme ud med et mindre overskud, men der arbejdes på nye projekter, som kan øge indtægterne. Skibets budget for 2026 er ikke sat ind i budgettet, da bestyrelsen på deres møde havde skullet tage stilling til, om vi fortsat skulle have et skib. Marianne Thorlund Tølbøll fremviste det gennemarbejdede budgetark for skibet. Udgifterne til skibet varierer mellem 160.000 og 425.000 kr. om året, afhængigt af hvad der skal vedligeholdes og serviceres. Man må forvente, at skibet får lidt større reparationer fremover, da det ikke er helt nyt længere. Det kan beløbe sig til et sted mellem 250.000 og 500.000 kr. over de næste år. Der er ingen indtægter, da det har været betingelse for at få fondsmidler, at skibet ikke må sejle kommercielt. Men vi kan lave samarbejder, hvor driftsomkostningerne dækkes af partnere. Anne Marie Slaikjær forklarede, at rådet interesserer sig meget for skibet, da alle ikke var enige i, at man skulle have et skib. Vi har ikke et besøgscenter, men et skib som fungerer som besøgscenter og dermed udgifter til det, frem for et besøgscenter. Hun foreslog, at rådets medlemmer laver crowdfunding til skibet. Marianne Thorlund Tølbøll forklarede, at bestyrelsen har ønsket, at flere, mindre opgaver migreres, så man får mulighed for arbejde med nogle mere samlede indsatser og dermed ansøge om midler til større initiativer. Troels Larsen spurgte ind til de mange timer der bruges på Bestyrelse og råd. Marianne Thorlund Tølbøll forklarede, at der bruges rigtig mange timer på faglighed til møderne, servicering af bestyrelse og råd mv. Søren Vinding var glad for at se budgettet allerede nu, så man kan stille spørgsmål til det. Han opfordrede til, at der bruges flere penge til naturforbedring, men påskønnede at der er afsat timer til natur. Marianne Thorlund Tølbøll forklarede, at flere naturprojekter vi arbejder med ikke fremgår af vores budget af tekniske årsager. Særligt projektet på Fanø vedr. virtuel hegning (No Fence) og projektet på Rømø vedr. den ny Juvre Engso, er tunge naturindsatser, der desværre ikke administreres af NPV.

	Anne Marie Ludvigsen forklarede, at økonomi, evaluering og plan vil blive drøftet på fællesmødet i december og at man allerede i starten af 2023 skal evaluere på planen.

Dagsorden pkt.:	5. Frivillig i Nationalpark Vadehavet – Afslutning og tilbagemelding til bestyrelsen (30 min.)
Motivering:	Rådet har på de seneste møder drøftet involvering af frivillige, det har resulteret i en række anbefalinger, som er samlet i bilag 5.1: Sammendrag af rådets drøftelser vedr. frivillige. Rådet vil på mødet blive bedt om at komme med en endelig anbefaling til bestyrelsen på baggrund af dette bilag, som skal afgøre om sekretariatet skal arbejde videre med oplægget i forhold til 1) organisering2) økonomi3) konkrete aktiviteter og tentativ tidsplan.
Bilag:	5.1. Sammendrag af rådets drøftelser vedr. frivillige
Referat:	Anne Marie Ludvigsen bad rådet beslutte deres endelige anbefaling til bestyrelsen, på baggrund af det forudgående arbejde med frivilligemnet og det foreliggende sammendrag, herunder tage stilling til hvilket arbejde der giver mening, hvad man kan forlange af frivillige og hvordan arbejdet organiseres. Merete Binderup roste sammendraget men efterlyste en jobbørs. Jens Lorenzen gjorde opmærksom på, at det kræver timer at arbejde med frivillige. Jens Møller spurgte, om de frivillige skal forsikres. Marianne Thorlund Tølbøll forklarede, at vi som statsfond er selvforsikrede. Ole Jakobsen foreslog, at man bruger partnerne til at teste frivilligt arbejde af. Søren Vinding gjorde opmærksom på, at man kan annoncere efter frivillige på https://frivilligjob.dk/ og vi kunne deltage i https://www.frivilligfredag.dk/ Steffen Steffensen gjorde opmærksom på, at vi skal have projekt og formål, før vi annoncerer efter frivillige. Dette blev bakket op af rådet. Thomas Bregnballe foreslog, at man indtænker frivillige i projekterne. Rådet drøftede påskønnelse af frivillige i form af beklædning og gaver. Generelt var rådet enige i, at der først skal defineres opgaver, gerne gennem projekter, og at frivillighed med fordel kan indskrives i den kommende nationalparkplan.

Beslutning:	• Rådet besluttede, at sammendraget fin beskriver rådets ønsker, men at man skal starte med at definere mulige opgaver og dele erfaringer med nuværende frivillige i bestyrelsessammenhæng. • Rådet opfordrede til, at frivillighed tænkes ind i fremtidige projekter. • Rådet opfordrede til, at frivilligt arbejde skrives ind i den kommende plan.

Dagsorden pkt.:	6. Fagligt indlæg om forsøg med virtuel hegning af græssende dyr på Fanø - Orienteringspunkt (30 min.)
Motivering:	På østsiden af Fanø deltager Nationalpark Vadehavet i Danmarks første forsøg med virtuelle hegn, hvor en flok Angus-køer bliver hegnet inde i et 65 ha stort naturområde ved hjælp af halsbånd med lyd, som advarer om, hvor grænsen for det usynlige hegn er. Det har allerede vist sig, at dyrene er gode til at vænne sig til systemet, som har stort potentiale i områder som i Nationalpark Vadehavet. Systemet er norsk og hedder Nofence. John vil redegøre for projektet og de foreløbige erfaringer og resultater.
Referat:	John Frikke skulle fortælle om Nofence på Fanø, men da tiden var fremskredet, opfordrede han til, at præsentationen blev gemt til et senere møde. Han viste dog en film om projektet, som startede med, at en lodsejer på Fanø havde kontaktet John Frikke for 3 år siden. De har siden indhentet tilladelser til det forsøgsprojekt der kører nu. John Frikke beskrev hvordan hegningen fungerer og viste filmen, som kan ses her: https://vimeo.com/693042225 Dyrene overvåges døgnet rundt. Alle data lagres og der laves botaniske registreringer og fugleregistreringer i området, for at have en baseline.

Dagsorden pkt.:	7. Forslag til punkter til næste møde - Beslutningspunkt (10 min.)
Motivering:	Rådet kan her fremkomme med ønsker til emner de ønsker at drøfte/få belyst på det kommende møde.
Referat:	Rådet foreslog, at der følges op på testvindmøller, at man ser John Frikkes præsentation vedr. Nofence og at rådet orienteres om formalia i forbindelse med udpegning af ny bestyrelse inklusiv tidsfrister.
Beslutning:	Rådet ønsker følgende emner taget op på de kommende møder: • Opfølgning på testvindmøller. • Nofence oplæg ved John Frikke. • Formalia vedr. udpegning til bestyrelse.

Dagsorden pkt.:	8. Eventuelt - Orienteringspunkt (5 min.)
Motivering:	Rådet kan her komme med meddelelser mv.
Referat:	Der var intet under eventuelt og Anne Marie Ludvigsen takkede for et godt møde.